

врахуванням набутих у гуртку навичок науково-дослідницької роботи. Більше того, роботи, започатковані в наукових гуртках, потім є тематикою досліджень у середніх та вищих навчальних закладах, де учні здобувають подальшу освіту. (Наприклад курсові, бакалаврські, дипломні, магістерські роботи асистента к-ри ботаніки ПДПУ Кваші-Темник А.П., вчителя Брижак Л.М. та ін.).

Отже, багаторічна науково-дослідницька робота учнів наукових гуртків „Юний еколог” та „Юний біолог” сприяє не лише поглибленню їхніх знань, а і прищеплює їм навички самостійності, наполегливості, цілеспрямованості, формує їх творчими особистостями, а іноді є справою подальшого професійного життя гуртківця.

Література

1. Гапон В.В., Гапон С.В. Науково-дослідницька робота учнів – якодин із напрямків поглибленого вивчення біології. // Болонський процес: модернізація змісту природничої педагогічної освіти. М-ли Міжнарод. наук.-практ. конф. XII Каришинські читання. – Полтава, 2005. – С. 185-187.

МОХОПОДІБНІ ЯК ОБ’ЄКТ ВИВЧЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ РОБІТ СТУДЕНТІВ ТА УЧНІВ

Гапон С.В., Рева І.Е. (Полтава)

Вивчення мохоподібних в Україні бере свій початок ще з кінця XIX століття. Бріофлористичними дослідженнями сьогодні охоплена майже вся її територія. Але є ряд регіонів, вивчених недостатньо. Крім того, спостерігається значна антропоїзація рослинного покриву, яка безпосередньо впливає як на вищі судинні рослини, так і на бріофіти та угруповання, утворені ними. Тому дослідження бріофлори, її систематичної структури, змін під впливом діяльності людини, особливостей поширення та ін. є на сьогодні актуальними. Своєчасною є також класифікація бріоугруповань, адже бріоценотичний напрямок в Україні ще недостатньо розвинений. До своєрідних як за характером рослинного покриву, так і за ступенем антропоїчного пресингу відноситься лісостепова зона України, зокрема Лівобережний Лісостеп. У його межах і розміщена майже вся Полтавська обл., яка є територією наших бріологічних досліджень.

Науково-дослідницька робота по вивченню мохоподібних при кафедрі ботаніки Полтавського державного педуніверситету сконцентрована у творчій групі з біології, яка охоплює студентів 2-5 курсів природничого факультету. Адже вивчаючи ботаніку (систематику рослин) студенти ознайомлюються з особливостями будови, розмноження, екології та поширення мохоподібних. У цей час і пропонується зацікавленим студентам розпочати вивчення цієї групи рослин. Разом з керівником обирається тема дослідження, накреслюється план роботи. Її результати оформляються у вигляді курсових, бакалаврських, дипломних та магістерських робіт. Всі такі дослідження переважно проводяться в бріофлористичному напрямку і стосуються частіше всього певного населеного пункту та його околиць чи певних типів природної рослинності. Так, наприклад, протягом останніх років вивчалися мохоподібні околиць та сіл Матвіївка Семенівського р-ну (студентка Чайка Т.), Петрово-Роменка Гадяцького р-ну (Копил О.), Кукобівка Решетилівського р-ну (Іваніца Н.), лісових масивів Борівського лісництва Котелевського р-ну (Ващенко Л.) та ін. Студентам пропонується також тематика, яка стосується вивчення певної таксономічної групи мохоподібних (роду, родини). Так, наприклад, курсові роботи студ. Темник А. були присвячені вивченню бріофітів Полтавського міського парку, магістерська – родині Brachytheciaceae. У різні роки були виконані роботи по дослідженню родин Mniaceae (студ. Брижак Л.), Plagiotheciaceae (Чалдишкіна Н.), Thuidiaceae (Лівер С.), Pottiaceae (Лисак В.). У ході виконання науково-дослідницьких робіт студенти не обмежуються

бріофлористичними дослідженнями. Розпочато вивчення бріоугруповань та участь мохоподібних в утворенні мохового покриву. Такою піонерною роботою є дипломна робота Безпалько В., яка не лише вивчала видовий склад мохів лісових масивів правобережжя р. Хорол (в околицях с. Попівки Миргородського р-ну), а і виявила ряд мохових асоціацій та встановила їх приналежність до вищих синтаксономічних одиниць.

Не менш важливою ланкою дослідження мохоподібних є встановлення особливостей їх вивчення у шкільному курсі біології. Адже на прикладі цієї групи рослин можна розглядати ті чи інші біологічні процеси, ілюструвати різні біологічні поняття. Заслугує на увагу і з'ясування методичних аспектів вивчення цих рослин як на уроках, так і в позакласній та позаурочній роботі. Такі питання були розкриті у науково-дослідницьких роботах Копил О., Лисак В., Лівер С. та ін.

Мохоподібні служать об'єктом дослідження не лише при проведенні науково-дослідницької роботи серед студентів. Вони вивчаються також і учнями, які відвідують науковий гурток „Юний еколог” при ЦПО м. Полтави, на характеристиці роботи якого ми зупинялися раніше [1]. Аналізуючи науково-дослідницькі роботи гуртківців, виконаних ними протягом останніх восьми років, ми встановили, що половина робіт присвячена вивченню мохоподібних. Це роботи Косарьова О. (гімназія № 9), Важньої І., Макаренка Ю. (гімназія № 31), Геруса І. (гімназія № 21). Жванко В. (ЗОШ № 19). У останні роки дослідженням мохоподібних цілеспрямовано займається один з авторів цієї роботи Рева Ігор (ЗОШ № 8). Учень відвідує гурток, починаючи з сьомого класу. Його перша робота стосувалася вивчення дерев та кущів парку ім. Панаса Мирного. Поступово виник інтерес до дослідження мохоподібних і уже наступна праця була присвячена вивченню мохів прибережної зони р. Тарпуньки, яка зайняла перше (у міському) та третє (в обласному конкурсі МАН) місце. У подальшому увага автора була прикута до вивчення окремої екогрупи міської бріофлори, а саме – епілітних мохоподібних м. Полтави. У результаті досліджень автором було встановлено склад епілітної флори бріофітів адміністративної частини міста, морфолого-біологічні характеристики та особливості поширення виявлених мохів. Вперше для даної території було проведено демекологічні дослідження. Ця робота продовжена, адже нерозкритих питань ще багато.

Як свідчить практика, мохоподібні є вдалим об'єктом для дослідження. Вони досить широко поширені навіть у містах, зростають на різноманітних субстратах, є доступними для збору майже протягом всього року. Крім того бріофіти є чутливими до забруднення навколишнього середовища, а отже служать біоіндикаторами в моніторингових дослідженнях. Певні труднощі у їх вивченні виникають при освоєнні методики визначення видів. Особливо це спостерігається в учнів, але ідентифікація зразків завжди проводиться під керівництвом керівника гуртка.

Отже, неповне охоплення території Полтавщини, лісостепової зони України бріофлористичними та бріоценотичними дослідженнями свідчить про те, що мохоподібні і в подальшому можуть бути об'єктами вивчення наукових робіт студентів та учнів.

Література

1. Гапон В.В., Гапон С.В. Науково-дослідницька робота учнів – як один з напрямків поглибленого вивчення біології // Болонський процес: модернізація змісту природничої педагогічної освіти. /М-ли Міжнарод. наук.-практ. конф. XII Каришинські читання. – Полтава, 2005. – С. 185-187.

СУЧАСНІ ФОРМИ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ ШКОЛЯРІВ

Гаркович О.Л., Стрижак С.В. (Полтава)

Сучасна шкільна освіта характеризується переходом від традиційної до особистісно орієнтованої педагогічної парадигми. Найбільш значущою стає